

Truong, Quoc-Binh

Organizacja muzealnictwa w Socjalistycznej Republice Wietnamu

Muzealnictwo 26 27, 136-146

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Organizacja muzealnictwa w Socjalistycznej Republice Wietnamu

I. Organizacja muzealnictwa w Wietnamie w okresie panowania francuskiego – przed rewolucją 1945 r.

Pod koniec XIX w. Francuzi opanowali pod względem militarnym cały Wietnam i przystąpili do eksploatacji na szeroką skalę bogactw naturalnych krajów indochińskich.

W 1888 r. został opracowany przez Francuzów program „Pierwszej polityki eksploatacji kolonialnej”, w której zawarty był także program polityki kulturalnej, miał on w istocie służyć przede wszystkim celom ekspansji polityczno-ekonomicznej. W tym samym roku została utworzona organizacja społeczno-kulturalna pn. „Misja archeologiczna Indochin” (Mission archeologique de l’Indochin), której zadaniem było... *prować intensywne badania archeologiczne i lingwistyczne na półwyspie indochińskim by dostarczyć potrzebnych informacji o jego historii, zabytkach kultury i dialektach.*¹ Wyjaśniając fakt powstania i cele tej organizacji, Louis Finot, dyrektor największego muzeum w Indochinach w Hanoi, noszącego wówczas jego imię, napisał... *by przystąpić do utworzenia w Azji wschodniej jednego państwa francuskiego trzeba przekształcić w całości Indochiny – w jedno państwo kolonialne ze wszystkimi niezbędnymi dla jego istnienia instytucjami a instytutem naukowym przeznaczyć należyte miejsce...* W innym miejscu Louis Finot jeszcze jaśniej tłumaczył cele utworzenia przez Francję instytutów społeczno-naukowych w Indochinach, pisząc... *Nie można nie wiedzieć, że nie sprawuje się władzy nad abstraktami lecz tylko nad konkretnymi człowiekiem, którym rządzą tradycyjne obyczaje, skomplikowane i głębokie wyznania, których każdy „rozsądny” polityk nie może ignorować jeżeli chce uniknąć niekorzystnych dla siebie starć...*²

Dwa lata później w 1900 r. na podstawie programu „Misji archeologicznej Indochin” Francuzi utworzyli w Sajgonie „Francuską szkołę na Dalekim Wschodzie” (Ecole Française d’Extreme Orient) E.F.E.O., której siedziba została w 1901 r. przeniesiona do Hanoi.

Przez pięćdziesięciolecie swojej działalności instytut

ten przeprowadził na Dalekim Wschodzie szereg badań nad zagadnieniami indologii i sinologii w zakresie archeologii, etnografii i językoznawstwa. W oparciu o sprawozdanie Louis Malleseta dyrektora E.F.E.O., wygłoszone z okazji 50-tej rocznicy powstania tego instytutu, można ustalić konkretną działalność tej instytucji, a mianowicie:

– Utworzenie biblioteki E.F.E.O. w Hanoi wyposażonej w 85 000 książek o tematyce Dalekiego Wschodu, w tym 2 500 rękopisów w językach czamskim, khmerskim, laotańskim, wietnamskim i chińskim, 37 000 prac dotyczących Wschodu, wśród których 35 000 prac o Wietnamie, 516 prac napisanych w językach europejskich, 132 życiorysy czczonych postaci i około 1 800 rozpraw naukowych oraz wiele protokołów z badań nad obyczajami.³

– W dziedzinie archeologii: badania przeprowadzone przez Francuzkich naukowców uwieńczone zostały pomyślnym wynikiem: w 1906 r. H. Mansuy odkrył zabytki z okresu neolitu w powiecie Binh-gia (prowincja Lang-son) w 1924 r. H. Mansuy i M. Colani ogłosili wyniki badań nad „Kulturą Bac-son”. Ślady pozostałości z okresu mezolitu, na które trafiła M. Colani w latach 1926–1927 na terenie prowincji Hoa-binh, a następnie w latach 1929–1930 na terenie prowincji Hanamnhinh, Thanh-hoa, świadczą o istnieniu słynnej „Kultury Hoa-binh”, której jeden z największych ośrodków znajdował się w północnej części Wietnamu.

W latach 1924–1928 E.F.E.O. przeprowadziła prace wykopaliskowe w Dong-son (prowincja Thanh-hoa) i wykryła wiele zabytków z brązu: ceramikę i nieliczne przedmioty z kamienia pochodzących z jednej kultury. W 1933 r. R. Heine Geldern – austriacki archeolog zaproponował nadać znaleziskom pochodzącym z tego terenu nazwę „Kultura Dong-son”. W 1935 r. Olaf Janse – szwedzki archeolog przeprowadził w Dong-son i jego pobliskich okolicach systematyczne badania.⁴

– Wiele też osiągnięto w dziedzinie antropologii – odkryto liczne ślady istnienia pierwotnych ludzi zamieszkujących na terenach Indochin. Były to pozostałości po Mélanésien, Indonésien, Australoides, Négoitos...

1. Hanoi, główny gmach Muzeum Historycznego Wietnamu projektowany i zbudowany przez Francuzów w latach 1926—1932

1. Hanoi, pavillon principal du Musée Historique du Vietnam projeté et édifié par les Français dans les années 1926–1932

– E.F.E.O. zdołała zebrać około 30 000 eksponatów, zorganizować dwie międzynarodowe konferencje naukowe, na których ogłoszono wyniki przeprowadzonych badań z wyżej wymienionych dziedzin. Ponadto udało się tej instytucji nawiązać kontakty z 275 uczelniami i instytutami i jednocześnie przeprowadzić liczne badania w Chinach, w Japonii, Syjamie, Indiach i Birmie.⁵ Przystąpiono także do prac związanych z ochroną zabytków kulturalno-historycznych, budową a następnie organizacją muzeów.

Od 1899 r. Louis Finot i La Jongquiere prowadzili badania nad zabytkami historycznymi i kulturą Wietnamu, Laosu i Kampuczy. Zbadali zabytki Czamów w ostatnim centrum królestwa Czampy w Phan-rang i Phan-thiet (obecnie prowincja Thuan-hai). Później zaś kolejno zbadali świątynie i inne obiekty architektury znajdujące się w prowincji Quang-tri (w środkowej części Wietnamu), przede wszystkim Wieżę Pokłam Giarai w Phan-rang, Wieżę Por-naga w Nha-trang, Wieżę i świątynie w Cha-ban w Binh-dinh,

świątynie i Czamy w Dong-duong i My-son (prowincja Quangnam-Danang). Na podstawie pierwszych swoich badań opracowali zbiór opisów zabytków Czamów w środkowej części Wietnamu.

Po tej wyprawie badawczej Louis Finot zwrócił się też z apelem do władz kolonialnych o podjęcie niezbędnych działań w zakresie ochrony zabytków... *trzeba zwiedzić zabytki w Indochinach, żeby wiedzieć jak pilne jest utworzenie organizacji ochrony tutejszych zabytków. Ale jaka szkoda, że takiej organizacji jeszcze nie ma, już za późno. Rzecz stała się powszechna, że ludzie kolonizatorzy sprawujący władzę na różnych szczeblach zdejmują elementy ornamentalne w świątyniach, wynoszą rzeźby dekoracyjne stojące od wieków w ogrodach, żeby uzupełnić swoje prywatne kolekcje. Nawet nagrobki ze starymi tekstami też są ofiarami grabieży... ilość skradzionych rzeczy jest niezliczona...*⁶

W 1910 r. założono w Hanoi muzeum, którego sale ekspozycyjne mieściły się w gmachu siedziby władz

2. Bèben z brązu IV – III w. p.n.e. Muzeum Historyczne Wietnamu, Hanoi
2. Tambour de bronze IV-e – III-e siècles av. n.e., Musée Historique du Vietnam, Hanoi

3. Dzbane z miedzi inkrustowany srebrem i mosiądzem XVIII w. Muzeum Historyczne Wietnamu, Hanoi
3. Cruche en cuivre incrustée d'argent et de laiton XVIII-e siècle, Musée Historique du Vietnam, Hanoi

francuskich kolonizatorów w ostatnich latach XIX w. Gmach ten zbudowany został w 1874 r. na terenie garnizonów wojsk francuskich, nad Rzeką Czerwoną. Tu mieszkał i urzędował pierwszy francuski administrator w Indochinach. Od 1884 r. stanowił on siedzibę pierwszego gubernatora; w cztery lata później generalnego gubernatora. Następnie stał się siedzibą „Rady konsultatywnej tubylców”. W 1908 r. umieszczono w nim Uniwersytet Indochiński, w rok później gmach ten został oddany E.F.E.O. z myślą o utworzeniu w nim muzeum. Tu właśnie zaczęto ekspozycje znaleziska z terenu Indochin. A więc m. in. znaleziska archeologiczne, architektury i rzeźbiarstwa królestwa Czampy, stroje ludowe oraz uniformy królów i mandarynów, zbroje wietnamskich żołnierzy z czasów dynastii Nguyenów (XIX w.)⁷.

Z czasem zbiór stał się tak wielki, że nie sposób było go ekspozycjonować i przechowywać w budynku, który został wzniesiony zupełnie dla innych celów; toteż szybko przystąpiono do prac nad budową nowego, przeznaczonego dla potrzeb muzeum.

Ówczesni uczeni i urzędnicy francuscy byli zdania, że etnograficzne i kulturalne kształtowanie się narodów i państwa Wietnamskiego, Laosu oraz Kampuczy

ulegało jedynie wpływom Indii i Chin (stąd nazwa Indochin) dlatego uważano, że należy zorganizować zupełnie nowe muzeum – Muzeum Sztuki Wschodu.

L. Finot przedstawił ten projekt Paulowi Doumerowi ówczesnemu gubernatorowi generalnemu Indochin, zwracając się także z prośbą o pomoc do Francuskiej Akademii Nauk.

Później zburzono dawny gmach, w którym mieściło się omawiane wyżej muzeum. Ekspozycje zostały w całości tymczasowo przeniesione do Francuskiej Szkoły na Dalekim Wschodzie (E.F.E.O. – obecnie Centralna Biblioteka Naukowa).

Gmach muzealny został zaprojektowany przez Emile Hebranda dyrektora Zarządu Budownictwa Indochin i laureata nagrody Grand prix de Rome za prace projektowo-architektoniczne. Współpracowali z nim Charles Batteun, archeolog i architekt oraz inżynier Max Bepi.

Z myślą o muzeum Sztuki Wschodu, architekci połączyli elementy architektoniczne wielu krajów azjatyckich ze współczesnymi elementami architektury Europy. Gmach ten ma kształt podobny do wyrazu „dinh” (na wzór układu architektonicznego pagód wietnamskich i chińskich). Zewnątrz i wewnątrz

4. Dwie wazy porcelanowe XVII – XVIII w. Muzeum Historyczne Wietnamu, Hanoi

4. Deux vases en porcelaine XVII-e – XVIII-e siècles, Musée Historique du Vietnam, Hanoi

5. Kadzielnica z brązu XIX w. Muzeum Historyczne Wietnamu, Hanoi

5. Brûle-parfum en bronze, XIX-e siècle, Musée Historique du Vietnam, Hanoi

muzeum zostały wykorzystane wszystkie ważniejsze elementy symboliczne ornamentalno-architektoniczne Azji (np. dach i wejście do tego muzeum mają oznaczać 8 stron świata, zgodnie z wyobrażeniem Azjatów).

Trzeba jednak podkreślić fakt, że choć projekt muzeum został wykonany przez Francuzów, wszystkie prace realizacyjne zostały wykonane przez Wietnamczyków. Z powodu trudności finansowych budowa muzeum trwała aż 6 lat tj. od 1926 r. do 1932 r. W pierwszych latach eksponowano zabytki z epoki kamienia i brązu, sztukę Chin, Korei, Japonii oraz Wietnamu, a także sztukę innych narodów Azji⁸.

Początkowo muzeum nosiło nazwę **Muzeum Francuskiej Szkoły na Dalekim Wschodzie**, a następnie „**Muzeum Louis Finot**”, ze względu na jego założyciela.

Oprócz tego do 1945 r. istniały jeszcze w Wietnamie trzy inne muzea „a mianowicie:

Muzeum w Sajgonie

Gromadzono w nim i eksponowano zabytki archeologiczne pochodzące z Wietnamu i z niektórych krajów wschodu oraz dzieła sztuki różnych mniejszości narodowościowych Indochin.

Muzeum sztuki Czamów czyli muzeum H. Parmentier w Dang-ang

Gromadzono w nim i eksponowano zabytki rzeźby sztuki Czamów, znalezionych w Trakieu, My-son, Dong-duong

– najważniejszych ośrodkach królestwa Czampa oraz w innych miejscach środkowego Wietnamu.

Muzeum Khai-Dinh w Hue

(dawna stolica Wietnamu od 1802 r. do 1945 r.)

Muzeum to powstało w 1923 r. i eksponowano w nim pozostałości zbiorów wietnamskich królów z ostatniej feudalnej dynastii wietnamskiej – Nguyen. Były to stroje i uniformy, pieczęcie, insygnia władzy państwowej oraz kolekcje prywatne królów wietnamskich: kolekcje przedmiotów z brązu, chińska ceramika... W 1968 r. podczas wojny, muzeum to i kilka bardzo cennych zabytkowych zespołów pałacowych i grobowców cesarskich w Hue zostało bezpowrotnie zniszczonych przez naloty wojsk amerykańskich.

* * *

Nie można zaprzeczyć zasług francuskim uczonym, tym niemniej trzeba podkreślić, że ich działalność związana była wyraźnie z polityką prowadzoną w okresie, kiedy Wietnam był kolonią francuską. I tak np. ogłoszono poglądy, że kultura wietnamska powstała w wyniku zapożyczeń z zewnątrz, lub że została zasy-

6. Hanoi, główny gmach Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu
6. Hanoi, pavillon principal du Musée des Beaux-Arts du Vietnam

7. Rzeźba Buddy Amitabhy 1057 r., Muzeum Sztuk Pięknych, Hanoi
7. Statue de Bouddha Amitabha, 1057, Musée des Beaux-Arts, Hanoi

milowana przez inne kultury, wprowadzone przymusowo w okresie podbojów Wietnamu. Sądono, że naród wietnamski nie ma rodzimego pochodzenia, lecz stanowi tylko zbiorowisko wędrujących ludów, nie mające swojej własnej kultury. Louis Finot – dyrektor E.F.E.O. tak wypowiedział się w 1911 r. na ten temat: *...Jak dotąd, zdaje się, nie znaleziono w Indochinach żadnego ze śladów okresów rozwoju historycznego człowieka poprzedzających mezolit... tak więc nie widzimy w Indochinach ani jednego odrębnego narodu, ani jednej oryginalnej cywilizacji, którym należałoby zająć się oddzielnie. Widzimy tu natomiast dziwną mieszaninę różnych kultur i ras i wydaje się, że żadna z tych ras nie pochodzi z ziem indochińskich...*⁹

Chcąc udowodnić, że kultura wietnamska została tylko zapożyczona, Naudin – dyrektor muzeum Sajgonu napisał: *...Chiny dla Annamczyków czyli Wietnamczyków to nie tylko chlebowdawca, lecz także nauczyciel dający przykład w dziedzinie kultury, religii i administracji. To nam tłumaczy, dlaczego w annamskiej cywilizacji brakuje zupełnie oryginalności [manque totale d'originalité] i dlatego w niej jest tak dużo cech wspólnych z chińską cywilizacją*¹⁰.

Przyczyną tych fałszywych wniosków należy upatrywać głównie w ideologii kolonialnej, a także częściowo i w braku rzetelności francuskich badaczy. W 1944 r. Louis Bezacier – francuski historyk sztuki musiał przyznać... *bardzo często się zdarza, że ludzie nie mogą odróżnić sztuki wietnamskiej od chińskiej. Są nawet i tacy, którzy uważają ją za niezręczną imitację sztuki chińskiej, coś w rodzaju sztuki kolonialnej. Takie wielce omylne sądy nie miałyby miejsca, gdyby zechciano trochę dokładniej zbadać historyczne zabytki, jakie znajdują się w północnej części Wietnamu. Nie chcielibyśmy jednak przez to powiedzieć, że sztuka wietnamska nie podlegała żadnym wpływom chińskim. W rzeczywistości wpływy chińskie w sztuce wietnamskiej są tak widoczne, że trudno im zaprzeczyć. Nie należy jednak przypisać im aż tak ważnego znaczenia jak to często robiono.*¹¹

Należy zwrócić uwagę, że w tym okresie ekspozycje w muzeach wietnamskich odzwierciedlały propagandę idei antynarodowościowej. I tak np. w Muzeum im. Louisa Finota w Hanoi przedstawienie kolekcji zabytków wietnamskiej kultury i sztuki zmierzało tylko do tego, aby pokazać, jak daleko sięgają wpływy chińskie oraz indyjskie w cywilizację wietnamską. Co boleśniejsze, często traktowano zabytki kulturalno-historyczne Wietnamu jako rzadkie i drogie towary, z których sprzedaży można czerpać ogromne zyski.

W 1876 r. wywieziono do Francji cały komplet antyków odkrytych w Samronsene. Od 1887 r. – 1897 r. Ludowic Jalmer sprzedał Państwowemu Muzeum Stanów Zjednoczonych znaczną ilość przedmiotów zabytkowych odnalezionych w Wietnamie.

Ukryto, a następnie sprzedano po wysokiej cenie znaleziska odkryte w czasie wykopalisk dokonanych na terenie Dong-son (prowincja Thanh-hoa) przez Olafa Janse – szwedzkiego archeologa. W tym samym czasie Anagada (Japończyk) zbierał a potem wywiózł do Japonii pokaźną ilość zabytków z kamienia i brązu. M. Colani, francuska uczona, która dokonała wielu akcji wykopaliskowych w różnych punktach archeologicznych w Wietnamie, przekazała Tokijskiemu Uniwersytetowi jako dar dla tej uczelni wiele przedmiotów pochodzących z okresów prehistorycznych.

W trakcie badań nad pozostałościami cywilizacji wietnamskiej poprzez historyczne zabytki, napisy nagrobkowe, życiorysy świętych, historie świątyń itd. do świadomości wielu francuskich uczonych powoli jednak docierała prawda o historii wietnamskiej. W „Zeszytach zwierzeń” (Cahier confidentiel) Doumotin stwierdził m. in. *Zwykle Wietnamczycy są uważani za ludzi o biernej postawie, bez wyraźnego patriotyzmu, przy czym dla nich duch narodowy to tylko puste słowa. Jakże niebezpieczne jest popełnienie tego rodzaju błędu! Historia Wietnamu pełna jest przykładów wielkości, gdzie patriotyzm poszczególnych jednostek często sięgał bohaterstwa. Są to ludzie wytrwali, kochający swój kraj i pragnący pokoju, jak inne narody rolnicze. Obok czystych wyznawców konfucjanizmu i rozsądnych prawodawców, naród wietnamski ma wielu bohaterów prawdziwych. To właśnie oni zbudowali liczne świątynie, utrwalili na kamiennych stelach wielkie zwycięstwa narodu i przysięgli w tekstach rytualnych oraz kronikach historycznych, że pójdą za przykładem bohaterów swojego narodu...*¹².

Doumotin miał rację, że wraz ze zwycięstwem Rewolucji Sierpniowej 1945 r. naród wietnamski stał się prawdziwym właścicielem swojego kraju i bogatego dorobku kulturalnego.

23 września 1945 r. prezydent Ho-Chi-Minh podpisał dekret numer 65, w którym ustalono zadania Instytutu Dalekiego Wschodu, plan ochrony zabytków kulturalno-historycznych, co stanowi podstawę dla wszelkiej działalności w dziedzinie ochrony zabytków i organizacji muzealnictwa na terenie nowego państwa wietnamskiego – Demokratycznej Republiki Wietnamu.

II. Organizacja muzealnictwa w Wietnamie w okresie od 1945 r. do dziś

Po Rewolucji Sierpniowej 1945 r. rozwój Demokratycznej Republiki Wietnamu skomplikowała w 1946 r. interwencja francuska. Mimo opanowania przez wojska francuskie głównych miast kraju, wojna toczyła się nadal w Wietnamie przez osiem lat w formie działań partyzanckich i zakończyła się po kapitulacji francuskiego korpusu ekspedycyjnego pod Dien-Bien-Phu zwycięstwem strony wietnamskiej.

W 1954 r. zawarte zostało porozumienie w Genewie, na mocy którego Francja uznała suwerenność Wietnamu, równocześnie jednak dokonano podziału tego kraju na dwie części.

Odtąd na obszarze Wietnamu północnego przystąpiono do realizacji podstawowych przemian socjalist-

8. Rzeźba kultowa tysięcznego Quan-In (Avalokiteśwara), drewno lakowane i złocone, XVI w., Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu, Hanoi
8. Statue de culte de Quan-In aux mille bras (Avalokiteśwara) en bois laqué et doré, XVI-e siècle, Musée des Beaux-Arts du Vietnam, Hanoi

tycznych we wszystkich dziedzinach. Wpłynęło to również zasadniczo na organizację muzealnictwa i ochronę zabytków. Tak więc w 1956 r. powstał w Wietnamie **Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków** przy **Ministerstwie Kultury**, którego działalność miała obejmować wszystkie zagadnienia dotyczące muzealnictwa i ochrony zabytków

Rola tego Zarządu polegała na pełnieniu funkcji koordynatora działalności muzeów na terenie całego Wietnamu oraz kontroli wszystkich prac naukowych z zakresu badań i ewidencji zabytków ruchomych i nieruchomych w kraju.

W 1957 r. Rada Państwa podpisała dekret numer 519TTg, który stanowi odpowiednik wydanej w Polsce „Ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach” z 1962 r. Dzięki temu organizacja muzealnictwa i ochrony zabytków w Wietnamie uzyskała status prawny we wszystkich dziedzinach swojej działalności.

W tym samym roku zorganizowana została przy Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków „**Misja archeologiczna Wietnamu**”, której zadaniem było badać archeologiczne znaleziska na terenie północnego Wietnamu oraz powołano grupę specjalistów do spraw konserwacji zabytków, której to działalności spowodowała w kilka lat później utworzenie Pracowni Konserwacji Zabytków Wietnamu.

Już w następnych latach, uzyskano rewelacyjne wyniki, mianowicie prace archeologów pozwoliły stwierdzić, że obszar Wietnamu należy uznać za jedną z najstarszych cywilizacji. Odkryto także wiele cennych zabytków, które następnie zostały eksponowane w licznych wietnamskich muzeach.

W latach 1956–1964 zorganizowano 4 centralne muzea państwowe w Hanoi i kilka muzeów regionalnych w prowincjach Hai-fong, Wiet-bac, Hung-yen, Quang-ninh.

Oto lista centralnych muzeów i niektórych najważniejszych regionalnych muzeów w Wietnamie, a mianowicie:

Muzeum historyczne Wietnamu

Po przejęciu „Muzeum Louis Finot” od Francuzów w Hanoi postanowiono zorganizować nowe muzeum, w tym samym budynku. Początkowo napotkało to na ogromne trudności, gdyż w latach 1954–1956 Francuzi wywieźli do Francji i Sajgonu wiele eksponatów. Układ ekspozycji tego nowo założonego muzeum został poświęcony kulturze wietnamskiej i historii narodu wietnamskiego od początku jej istnienia do Rewolucji Sierpniowej 1945 r.

W muzeum wystawiono m. in. różnego rodzaju eksponaty – jak mapy, fotografie, makiety...

W układzie ekspozycji tego muzeum wyróżnić można pięć grup tematycznych¹³:

1. **Kultury wietnamskie w prahistorii**
2. **Kultury wietnamskie w okresie powstania pierwszego państwa wietnamskiego z epoki brązu**

Epoka brązu znana jest z licznych wykopalisk archeologicznych na terytorium Wietnamu. Są to narzędzia pracy, biżuteria, instrumenty muzyczne. Najpiękniejsze i najbardziej charakterystyczne dla tego okresu są bębny wykonane z brązu, a zwłaszcza bęben Ngoc-Lu z IV – III wieku p.n.e. znaleziony we wsi Ngoc-Lu (prowincja Ha-Nam-Ninh). Bęben ten świadczy o wysokiej technice odlewnictwa, a bogata ornamentyka dostarcza cennych informacji o życiu ówczesnych ludzi. W Azji, oprócz Wietnamu, najważniejsze ośrodki kultury Dong-son związanej z techniką odlewniczą w brązie znajdują się jeszcze w Indonezji, na Archipelagu Wysp Filipińskich i na Malajach, skąd kultura ta m. in. oddziaływała na kulturę Chin Południowych.

3. **Tysiąc lat panowania chińskiego a walka narodu wietnamskiego o swoją narodową niepodległość (od I w. p.n.e. do IX w. n.e.)**

Ta część ekspozycji dowodzi, że mimo panowania twardego rządów chińskich najeźdźców Wietnam nie był państwem uległym, włączonym na stałe do imperium chińskiego. Powstania skierowane przeciwko Chińczykom wybuchały na ziemi wietnamskiej na przestrzeni tysiąca lat. Powstania te kończyły się porażkami, ale wszystkie one umacniały w rdzennych mieszkańcach Wietnamu poczucie wspólnoty i świadomości narodowej, co z kolei stymulowało i umacniało walkę narodowo-wyzwoleńczą skierowaną przeciwko obcym zaborcom z Chin.

4. **Wietnam jako państwo niepodległe za panowania dynastii Ly (od XI w. do XII w.) i dynastii Tran (od XIII w. do XV w.)**

Wietnam w X w. odzyskał niepodległość. I mimo, że w okresie panowania obcych rządów naród wietnamski zapożyczył wiele z kultury chińskiej, to jednak przez dziewięć wieków zdołał zachować rodzimość swojej kultury i potrafił stale rozwijać i pogłębiać tradycje kulturalne. Począwszy od X w. kultura Wietnamu osiągnęła względnie wysoki poziom rozwoju, zaś jej pełny rozkwit nastąpił w czasach panowania dynastii Ly i Tran. Wiadomo, że w tym czasie buddyzm był państwową religią w Wietnamie, co

miało podstawowe znaczenie dla kultury i sztuki tego okresu.

W XI w. naród wietnamski walczył i odniósł zwycięstwo nad Chińczykami, a w XII w. trzy razy pokonał agresorów mongolskich. Były to bardzo ważne wydarzenia w historii narodu wietnamskiego. Ekspozycja informująca o tym przedstawia sztukę Wietnamu w okresie panowania dynastii Ly i Tran oraz zabytki związane z walką przeciwko agresorom chińskim i mongolskim.

5. Wietnam za panowania dynastii Le (od XV w. do do XVII w.) a następnie w okresie kryzysu państwa feudalnego i powstania Tay-son (od XVII w. do XVIII w.)

W XV w. Wietnam staje się silnym państwem w Azji południowo-wschodniej. Od tego okresu doktryny Konfucjańskie stają się ideologią klasy panującej i przyczyniają się do ukształtowania posłusznego społeczeństwa, podzielonego na kasty i rządzonego przez ściśle przestrzegany obyczaj.

Wietnam jest u szczytu potęgi pod koniec XV stulecia. Następnie rozbięcie wewnętrzne magnatów i arystokracji spowodowały powolny upadek państwa, którego wielki kryzys nastąpił w XVII i XVIII w.

W okresie tym wybuchło wiele powstań chłopskich, z których największe to powstanie Tay-son, które nazywają historycy „rewolucją chłopską Tay-son”.

W tym czasie kultura i sztuka Wietnamu zwraca się w stronę odkrywania wewnętrznego świata człowieka, znajduje to swój wyraz nie tylko w dziełach literackich tego okresu, ale również w obiektach rzeźby sakralnej.

Ekspozycję zamyka okres od końca XIX w. do 1930 r. obrazujący walkę narodu wietnamskiego z Francją, zakończoną utworzeniem Komunistycznej Partii Indochin.

Muzeum Historyczne Wietnamu powstało w 1958 r. i znajduje się na ulicy Pham-Ngu-Lao w Hanoi.

Muzeum Rewolucyjne Wietnamu

W grudniu 1954 r. Rząd wietnamski postanowił zorganizować muzeum rewolucji w Wietnamie. Lata 1955–1958 to okres przygotowań organizacji tego muzeum. W tym czasie zgromadzono 24 000 eksponatów i udostępniono 83 wystawy czasowe. Od 1958 r. – 1959 r. pracowano nad układem ekspozycji. Muzeum to znajduje się w dawnym budynku, siedzibie „Service des Douanes” (w okresie panowania francuskiego), na ulicy Ton-Dan w Hanoi.

6 stycznia 1959 r. muzeum to otworzono dla publiczności.

Układ ekspozycji tego muzeum można podzielić na pięć grup tematycznych. Każdą z nich ilustrują odpowiednio dobrane eksponaty, a informacje uzupełniają odpowiednie mapy, komentarze słowne, dokumenty¹⁴.

1. Ogólne informacje o Wietnamie

- Tradycja kultury Wietnamu
- Tradycja walki przeciwko agresorom w historii narodu wietnamskiego i walki przeciwko francuskim kolonistom od drugiej połowy XIX w. do 1930 r.

2. Utworzenie Komunistycznej Partii Indochin a Rewolucja Sierpniowa 1945 r.

- Wietnam pod okupacją francuską
- Proces utworzenia wietnamskiej klasy robotniczej i jej walka przeciwko okupantom
- Rola Nguyen Ai Quoc (czyli Ho-Chi-Minha) w utworzeniu Komunistycznej Partii Indochin
- Utworzenie Komunistycznej Partii Indochin 3.II.1930 r.
- Rola Komunistycznej Partii Indochin w walce narodu wietnamskiego od 1930–1945 przeciwko Francuzom.
- Rewolucja Sierpniowa 1945 r. i utworzenie Demokratycznej Republiki Wietnamu

3. Dziewięć lat walki narodu wietnamskiego o swoją niepodległość a wielkie zwycięstwo pod Dien Bien Phu w 1954 r.

4. Odbudowanie kraju i początki budowania socjalizmu na północy Wietnamu a walka przeciwko Amerykanom na południu Wietnamu (lata 1954–1964)

5. Walka przeciwko Amerykanom w Wietnamie (lata 1964–1972) a walka o zjednoczenie kraju (lata 1973–1975)

Trzeba podkreślić, że zadaniem tego muzeum jest pełnienie funkcji oświatowej i pedagogicznej, pogłębianie wiedzy o współczesnej historii kraju.

Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu

Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu powstało w 1963 r. i znajduje się w dawnym budynku adaptowanym dla potrzeb muzeum przy ulicy Nguyen Thai Hoc w Hanoi. Ekspozycja jego jest poświęcona historii sztuki wietnamskiej i podzielić ją można na pięć następujących części¹⁵:

1. Sztuka różnych grup narodowościowych na terenie Wietnamu

Wiadomo, że obszar Wietnamu zamieszkuje ponad sześćdziesiąt ludów i plemion, które posiadają własne języki, wierzenia, obyczaje i sztukę. Sztuka każdej z tych grup charakteryzuje się odrębnymi właściwościami. W tej części ekspozycji znajdują się stroje, biżuteria oraz rzemiosło artystyczne.

2. Sztuka epoki kamiennej i brązu

Znajdują się w tej części pozostałości kultur z epoki kamiennej odnalezionych na obszarze kraju, zabytki z kultury mezolitu, neolitu oraz pozostałości z epoki brązu. Są to zarówno fragmenty malowideł skalnych, jak i biżuteria, a także ceramika i bębny z brązu.

3. Sztuka Wietnamu w okresie feudalizmu (XI w. – XIX w.)

Sztuka dynastii Ly i Tran (XI w. – XV w.)

Sztuka dynastii Le i Nguyen (XV w. – XIX w.)

Oprócz najważniejszych zabytków architektonicznych, prezentowane jest jeszcze malarstwo, rzeźba drewniana, ceramika z tamtych okresów.

4. Malarstwo i rzeźba w nowoczesnym Wietnamie

Malarstwo i rzeźba wietnamska przed Rewolucją Sierpniową 1945 r.

Malarstwo i rzeźba wietnamska od 1945 r. do dziś.

W tej części ekspozycji Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu znajduje się wiele nowoczesnych twórców, tak pod względem prezentowanych treści, jak i stosowanych środków wyrazu artystycznego.

Muzeum Wojska Ludowego Wietnamskiego

Muzeum Ludowego Wojska Wietnamskiego powstało 22 grudnia 1959 r. Znajduje się ono w dawnym budynku przy ulicy Dien Bien Phu w Hanoi. Jego ekspozycja jest poświęcona historii Ludowego Wojska Wietnamskiego od początku jego istnienia po dziś. Można też podobnie jak powyżej wyznaczyć poszczególne tematy w układzie ekspozycji. Są one następujące:

1. Tradycja walki zbrojnej narodu wietnamskiego
2. Zagadnienie walki zbrojnej K.P.I. w latach 30-tych
3. Utworzenie Ludowego Wojska Wietnamskiego i jego rola w okresie Rewolucji Sierpniowej 1945 r.
4. Ludowe Wojsko Wietnamskie w walce przeciwko Francuzom od 1946 r. do 1954 r. a zwycięstwo pod Dien Bien Phu

5. Ludowe Wojsko Wietnamskie w okresie walki przeciwko Amerykanom i zwycięstwo wiosną 1975 r.

Muzeum Miasta Haiphongu

Muzeum miasta Haiphongu powstało w 1959 r. Jest to pierwsze muzeum regionalne w Wietnamie. Znajduje się ono w dawnym budynku w centrum miasta, w którym mieścił się główny bank miasta w okresie przed Rewolucją Sierpniową 1945 r.

Ekspozycja tego muzeum poświęcona jest przyrodzie i historii Haiphongu oraz przedstawia charakterystyczne cechy tego miasta w rozwoju historycznym¹⁶.

Muzeum Vietbac

Muzeum to powstało w 1963 r. w centrum miasta Thai-nguyen (80 km od Hanoi), jako muzeum regionalne. Znajduje się ono w pierwszym, specjalnie dla tego celu zbudowanym, budynku muzealnym w Wietnamie. Główny gmach tego muzeum został zaprojektowany przez znanego wietnamskiego architekta inż. Nguyen cao Luyena. Sale ekspozycyjne muzeum są dość wysokie i szerokie, wykorzystujące naturalne światło tak bardzo potrzebne do właściwej ekspozycji zbiorów.

Od początku swego powstania do 1976 r. prezentowano w nim wystawy przyrodnicze i najważniejsze wydarzenia historyczne tego regionu (na południowo-wschodzie Wietnamu, które obejmowały kilka prowincji).

Od 1976 r., kiedy system administracyjny, po zjednoczeniu kraju się zmienił, muzeum to nosi nazwę „Muzeum Kultury Wiet-Bac”. Obecnie eksponowane są tutaj obiekty przyrodnicze występujące w tym regionie oraz sztuka Tay-Nung – jednej z największych grup narodowościowych na terenie Wietnamu.

Oprócz wyżej wspomnianych, zbudowano w tym okresie na terenie Wietnamu Północnego jeszcze kilka innych muzeów regionalnych w Hung-yen, Qang-ninh. Są to muzea prowincjonalne.

Dla upamiętnienia miejsc związanych z wydarzeniami historycznymi zorganizowano 22 muzea biograficzne i martyrologiczne. Oto niektóre z nich:
– Dom prezydenta Ho Chi Minha – prowincja Nghe tinh

- Muzeum Pac bo - prowincja Caobang
- Muzeum Tan trao - prowincja Ha tuyen
- Muzeum Dien bien phu - prowincja Lai chau
- Muzeum Xowiet Nghe-tinh - prowincja Nghe tinh
- Muzeum Nguyen Du - prowincja Nghe tinh
- Dom prezydenta Ho Chi Minha - Hanoi
- Muzeum Khu Chay - prowincja Ha son binh
- Muzeum Khu Tucmac - prowincja Ha nam ninh
- Muzeum Rewolucji Sierpniowej - Hanoi

W latach 1965-1973 podczas nalotów amerykańskich na miasta znajdujące się na terenie północnego Wietnamu niektóre cenne zabytki zostały ukryte w górach lub zakopane obok muzeów. W ten sposób większość eksponatów przetrwała wojnę. Równocześnie pozostawiono jednak ekspozycje w muzeach, które były cały czas otwarte dla publiczności.

Od 1975 r. Wietnam jest krajem zjednoczonym. Rola i zadania centralnych instytucji, jak Ministerstwa Kultury i Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków oraz P.K.Z. wietnamskich znacznie się zwiększyły. Trzeba było przecież objąć właściwą opieką prawną i instytucjonalną zabytki ruchome i nieruchome na terenie południowego Wietnamu.

Od 1975 r. do chwili obecnej prowadzone są prace nad rewaloryzacją wnętrz muzealnych, zabezpieczeniem muzealiów i wzmocnieniem kadry muzealnej.

Ministerstwo Kultury w ramach planu rozwojowego przewiduje powstanie następujących muzeów:

- Centralne muzeum prezydenta Ho Chi Minha w Hanoi
- Państwowe Muzeum Rolnictwa
- Państwowe Muzeum Etnograficzne
- Muzeum Narodowe, prezentujące sztukę wielu krajów świata
- Muzeum Morskie oraz muzea przyrodnicze

Ponadto we wszystkich prowincjach przewidziane jest założenie muzeów regionalnych; gromadzi się więc eksponaty, buduje magazyny muzealne oraz organizuje wystawy czasowe, które następnie stanowią będą integralną część tych muzeów¹⁷.

* * *

Mimo że Wietnam jest krajem o starej cywilizacji i posiada wiele zabytków to kwestie związane z organizacją muzeów i ochroną zabytków są jeszcze nowe i niedopracowane. W tym względzie wykorzystywane są doświadczenia wielu krajów zagranicznych, a także organizacji międzynarodowych jak UNESCO oraz ICOM.

9. Korytarz do sal ekspozycyjnych działu „Malarstwo i rzeźba w nowoczesnym Wietnamie”, Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu, Hanoi

9. Passage vers les salles d'exposition des "Peintures et sculptures du Vietnam contemporain", Musée des Beaux-Arts du Vietnam, Hanoi

28 września 1980 r. w Warszawie podpisano protokół o współpracy między Ministerstwem Kultury i Informacji Socjalistycznej Republiki Wietnamu a Ministerstwem Kultury i Sztuki PRL. Umowa ta obowiązywać ma w latach 1981-1985 i obejmować współpracę w zakresie muzealnictwa i konserwacji zabytków.

Zgodnie z tą umową, kierownictwo i specjaliści z PP PKZ byli już w Wietnamie, aby poznać stan niektórych zabytków w tym kraju i zakres w jakim będzie można realizować konkretną współpracę. Podjęto już prace przy konserwacji Wieży Czamów w prowincji Thuan-hai i podziemnego systemu ochronnego przed skutkami działań wojennych zbudowanego w czasie wojny w Cu-chi (w pobliżu Sajgonu).

Niektórzy wietnamscy pracownicy też byli, są i będą jeszcze niejednokrotnie w Polsce by zorientować się w praktycznej działalności w zakresie ochrony zabytków oraz organizacji muzealnictwa w Polsce.

Muzeum Sztuk Pięknych Wietnamu i Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie przygotowują umowę dotyczącą współpracy. Efektem tego jest otwarta 2 września 1982 r. wystawa „Kultura Wietnamu” w Galerii Nusantara Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie. Wystawa prezentuje około trzysta eksponatów w większości pochodzących ze zbiorów Muzeum Azji i Pacyfiku a także udostępnionych przez osoby prywatne. Wystawa pokazuje sztukę i rzemiosło artystyczne, które obrazują zarówno stare tradycje kulturowe, jak i współczesne dokonania artystów wietnamskich.

Autorami ekspozycji są Truong Quoc Binh – wietnamski doktorant Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Adam Latusek – kustosz Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie.

Należy podkreślić, że wszystkie wietnamskie muzea bardzo chętnie nawiązałyby współpracę z polskimi muzeami w zakresie wymiany wystaw czasowych, doświadczeń naukowych oraz informacji o zbiorach muzealnych. Można mieć nadzieję, że współpraca między Wietnamem a Polską w tym zakresie rozwinie się i będzie korzystna dla obu stron.

Przypisy

1. Bulletin de l'Ecole Française d'Extreme Orient. Hanoi 1921 s. 6.
2. jw. s 56.
3. Lam Binh Tuong, Działalność E.F.E.O. Hanoi 1965 s. 17–18.
4. Tran quoc Vuong Ha Van Tan, Historia starożytna Wietnamu. Hanoi 1963 s. 9–10.
5. Lam Binh Tuong, op. cit., s. 18.
6. Bulletin de l'Ecole Française d'Extreme Orient, op. cit., s. 82.
7. jw. s. 51.
8. Ha Tu Nha, Muc dich va viec lam cua thuc dân Phap trong viêc xây dung E.F.E.O. Cel i działalność Francuzów w utworzeniu E.F.E.O. Hanoi 1976 s. 7.
9. Lam Binh Tuong, op. cit., s. 20.
10. La Cochinchine, oprac. zbiorowe. Paris 1921 s. 51.
11. Louis Bezacier, L'art vietnamien. Paris 1954 s. 12.
12. Ha Tu Nha, op. cit., s. 8.
13. Vien Bao tang Lich su Viet nam (Muzeum Historyczne Wietnamu. Przewodnik). Hanoi 1976 s. 81.
14. Vien Bao tang Cach mang Viet nam (Muzeum Rewolucyjne Wietnamu. Przewodnik). Hanoi 1964 s. 80.
15. The Vietnam Museum of Fine Arts. Hanoi 1975.
16. Truong Quoc Binh, Bao tang Hai phong (Muzeum Haifongu). Hanoi 1976 s. 30.
17. Truong Quoc Binh, Bouc phatrien moi trong su nghiep bao ve di san van hoa, xay dung bao tang. (w:) „Nhan Dan” (Z działalności wietnamskiego muzealnictwa). Hanoi 1978.

Truong-Quoc-Binh

La muséologie en République Socialiste du Vietnam

Truong Quoc Binh, auteur de l'article, présente sur la base d'une riche documentation l'objet et le mode d'organisation et de fonctionnement des musées, considérés comme un domaine important dans la structure de culture de la République Socialiste du Vietnam.

Pourtant, la documentation se pose d'abord pour but de défendre la thèse principale de l'article, et notamment que le Vietnam est un pays d'une ancienne culture possédant de nombreux monuments historiques de valeur. Nombre de musées, dont le fonctionnement est régi par des actes juridiques en vigueur, s'occupent de la protection de ces monuments. L'auteur fait le point du développement des musées au Vietnam suivant les périodes de l'histoire. La domination française est marquée par la création de "l'Ecole Française en Extrême Orient" qui effectuait des études des monuments historiques en Indochine. L'auteur présente en bref le processus d'organisation des musées au Vietnam à cette époque-là: du Musée Louis Finot de Hanoi, du Musée Khai Dinh de Hué, du Musée de Da-Nang et de celui de Saïgon.

Evidemment, écrit l'auteur, on ne peut pas nier des mérites des savants français, mais il faut souligner que leurs recherches et activités étaient explicitement liées à la politique coloniale. L'auteur met un accent sur le fait que les expositions muséales se posaient pour but de propager des idées coloniales: l'art dépourvu de son caractère national, le manque d'uniformité nationale etc. Ensuite l'auteur présente le développement de la muséologie depuis 1945 jusqu'aujourd'hui.

Il se penche sur les activités de la Direction des Musées et de la Protection des Monuments organisée auprès du Ministère de la Culture en 1956. Il montre les étapes successives du développement de la muséologie au Vietnam, la fondation du Musée Historique du Vietnam, du Musée de Révolution du Vietnam, du Musée des Beaux-Arts et de celui de l'Armée Populaire, du Musée de Haiphong et de nombreux musées régionaux.